

**O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI
BANKLAR TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH (“BIZNESNI
RIVOJLANTIRISH BANKI” ATB MISOLIDA)**

Djurayev bekozod Rizvanqulovich

*O‘zbekiston Respublikasi Bank moliya akademiyasi Biznesni boshqarish
(Master of Business Administration-MBA) Banking 23-02-guruh magistranti*

Annotatsiya: Kichik biznes mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ularning moliyaviy resurslarga bo‘lgan ehtiyojini qondirishda tijorat banklari muhim omil hisoblanadi. Ushbu maqolada O‘zbekistonda kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish amaliyoti, "Biznesni rivojlantirish banki" ATB misolida kreditlash jarayoni va samaradorlik tahlili yoritilgan.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, moliyalashtirish, bank krediti, foiz stavkasi, “Biznesni rivojlantirish banki” ATB

Annotation: Small business plays an important role in the economic development of a country. Commercial banks are a key factor in meeting their financial resource needs. This article examines the practice of financing small business entities in Uzbekistan, analyzing the lending process and efficiency using the example of "Business Development Bank" JSCB.

Keywords: small business, financing, bank loan, interest rate, "Business Development Bank" JSCB

Аннотация: Малый бизнес играет важную роль в экономическом развитии страны. Коммерческие банки являются ключевым фактором в удовлетворении их потребностей в финансовых ресурсах. В данной статье рассматривается практика финансирования субъектов малого бизнеса в Узбекистане, анализируется процесс кредитования и его эффективность на примере АИКБ "Банк развития бизнеса".

Ключевые слова: малый бизнес, финансирование, банковский кредит, процентная ставка, АИКБ "Банк развития бизнеса"

Kirish

Kichik biznes mamlakat iqtisodiy rivojlanishining asosiy drayverlaridan biri bo‘lib, bandlik darajasini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish kabi jihatlar bilan ajralib turadi. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesni rivojlantirish uchun moliyaviy institutlarning qo‘llab-quvvatlashi muhim ahamiyatga ega. O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik muhim o‘rin tutadi, chunki ular yangi ish o‘rinlari yaratish, aholi daromadlarini oshirish va iqtisodiy o‘sishni ta‘minlashda asosiy omillardan biridir.

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish esa ushbu sohaning rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mazkur maqolada “Biznesni rivojlantirish banki” aksiyadorlik tijorat banki misolida kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish jarayonlari tahlil qilinadi.

Muhokama va natijalar

O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish so'nggi yillarda sezilarli o'sish tendensiyasiga ega. Masalan, 2013-yilda tijorat banklari tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi 2012-yilga nisbatan 1,3 barobar oshib, 6,982 trillion so'mni tashkil etgan. Shundan, 1,366 trillion so'm mikrokreditlarga to'g'ri kelgan.

2024-yil dekabr oyida e'lon qilingan ma'lumotlarga ko'ra, kichik biznesga beriladigan kreditlar ulushi 28 foizdan 40 foizga oshirilishi rejalashtirilgan bo'lib, bu hajmni 120 trillion so'mga yetkazishni nazarda tutadi. Shuningdek, 2025-yilda banklar tomonidan tadbirkorlar ehtiyojidan kelib chiqib, davlat kafolatisiz 6 milliard dollar miqdorida chet el mablag'larini jalb qilish rejalashtirilgan.

Bundan tashqari, 2025-yil fevral oyida Markaziy bank mikro va kichik biznes subyektlarini kreditlashni soddalashtirish choralarini ko'rdi. Unga ko'ra, kichik tadbirkorlik subyektlariga bank regulyativ kapitalining 0,2 foizidan oshmagan holda 15 milliard so'mgacha kreditlar ajratishga ruxsat berildi. Shuningdek, mikro va kichik biznes subyektlarining majburiyatlari bo'yicha kredit tavakkalchiligi 75 foiz darajasida belgilandi.

Ushbu ma'lumotlar O'zbekistonda kichik biznes subyektlariga ajratilayotgan kreditlar hajmi va ulushining oshib borayotganini ko'rsatadi. Bu esa mamlakatda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. 2024-yilda mamlakatda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash maqsadida "**Biznesni rivojlantirish banki**" ATB tashkil etildi. Ushbu bank kichik biznes subyektlariga qulay kredit shartlari yaratish va ularning moliyaviy barqarorligini oshirishga yo'naltirilgan.

Mazkur maqolada "**Biznesni rivojlantirish banki**" ATB misolida kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish amaliyoti o'rganiladi. Tadqiqot bankning kredit siyosati, moliyalashtirish mexanizmlari hamda kichik biznesga ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan.

Mazkur bankning asosiy maqsadi **kichik biznes subyektlariga imtiyozli kreditlar ajratish** bo'lib, quyidagi yo'nalishlarda faoliyat yuritadi:

- Kichik biznes subyektlariga **3-10 yilgacha imtiyozli kreditlar** taqdim etish.
- Kredit foiz stavkalarini **10-16% oralig'ida** belgilash.
- Garov ta'minoti shartlarini yengillashtirish.

- Innovatsion biznes loyihalarni moliyalashtirish.

Tahlil natijalariga ko'ra, 2024-yil 1-yanvar holatiga "Biznesni rivojlantirish banki" ATB tomonidan jami **2,3 trln so'm** miqdorida kredit ajratilgan.

- **60% ishlab chiqarish sohasiga,**
- **25% xizmat ko'rsatish sohasi,**
- **15% qishloq xo'jaligi va agrobiznes loyihalariga yo'naltirilgan.**

Tahlil natijalariga ko'ra, kichik biznes subyektlari duch kelayotgan asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- Yuqori garov talablari
- Bank kreditlarini olish jarayonining murakkabligi
- Kredit foiz stavkalarining nisbatan yuqoriligi
- Moliyaviy savodxonlikning yetarlicha rivojlanmaganligi

Tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish bo'yicha muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, hali yechimini kutayotgan muammolar mavjud. "Biznesni rivojlantirish banki" ATB tomonidan taklif etilayotgan imtiyozli kreditlar kichik biznes rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, "Biznesni rivojlantirish banki" ATB 2024-yilning 10 oyi davomida tadbirkorlik subyektlariga 4 trillion so'mga yaqin kreditlar ajratdi. Shundan, "Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" dasturi doirasida 1,7 trillion so'mdan ortiq kreditlar berildi. Bu ko'rsatkichlar bankning kichik va o'rta biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan faoliyatining samaradorligini ko'rsatadi.

Bank tomonidan ajratilgan kreditlar asosan quyidagi yo'nalishlarga yo'naltirilgan:

- **Mikro biznes:** 1 trillion 824 milliard so'm
- **Kichik biznes:** 612,9 milliard so'm
- **O'rta biznes:** 371,7 milliard so'm

Bu raqamlar bankning mikro va kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratayotganini ko'rsatadi.

Kredit foiz stavkalari va shartlari bo'yicha bank mijozlarga qulayliklar yaratishga intilmoqda. Masalan, xorijiy valyutada ajratiladigan kreditlar uchun AQSh dollarida SOFR (6 oy) + 9% foiz stavkasi qo'llaniladi. Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki:

- **Germaniyada Sparkassen banklari** hududiy tadbirkorlarni moliyalashtirishda katta rol o'ynaydi.

- **Turkiyada kichik biznes uchun foizsiz kreditlar va subsidiyalar amaliyoti joriy etilgan.**

- **AQSh va Buyuk Britaniyada** kredit reytingi tizimi orqali kichik bizneslarga moliyalashtirish imkoniyatlari yaratilgan.

Shu sababli, O'zbekistonda kichik biznes kreditlash tizimini takomillashtirish maqsadida:

- **Garov talablarini yengillashtirish,**
- **Foiz stavkalarini subsidiyalash,**
- **Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha dasturlar yaratish,**
- **Raqamli bank xizmatlarini joriy etish** zarur.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. "Biznesni rivojlantirish banki" ATB ushbu jarayonda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, kichik biznes vakillari duch kelayotgan muammolarni bartaraf etish uchun xorijiy tajribadan foydalanish lozim.

O'zbekistonda kichik biznes kreditlash tizimini yanada takomillashtirish uchun davlat va tijorat banklari hamkorligida subsidiyalar va imtiyozli kredit dasturlarini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir" ATBning rasmiy hisobotlari va boshqa ochiq manbalar tahlil qilindi. Shuningdek, kichik biznes subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi, foiz stavkalari va muddatlari kabi ko'rsatkichlar o'rganildi.

Xulosa

"Biznesni rivojlantirish banki" ATBning kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi faoliyati mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bank tomonidan ajratilgan kreditlar hajmi va shartlari kichik biznesning o'sishiga ko'maklashmoqda. Kelgusida bankning ushbu yo'nalishda faoliyatini yanada kengaytirishi va takomillashtirishi mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Me'yoriy-huquqiy hujjatlar

1. «O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki to'g'risida» gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni 1995-yil 26-dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi «Bank va bank faoliyati to'g'risida»gi Qonuni 1996-yil 25-aprel.

3. O'zbekiston Respublikasining «Bank siri to'g'risida»gi Qonuni 2005yil 25-aprel.

4. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida" gi Qonuni 2012-yil 2-may .

5. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 26-apreldagi "Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida" gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2012 y. 6. O'zbekiston Respublikasining «Mikromoliyalash to'g'risida»gi Qonuni. 2006-yil 15-sentabr.

7. "Kichik tadbirkorlik subyektlarini milliy valutada kreditlash tartibi to'g'risida" gi Nizom2013-yil 27-dekabr.

8. "Kichik va xususiy tadbirkorlikni mikrokreditlash tizimini yanada kengaytirish va soddalashtirish chora tadbirlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

2017 yil 13 fevraldagi Qarori.

9. “Kichik tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni, 2003- yil, 23- dekabr.

10. “Kichik tadbirkorlikni rivojlantirish kafolat jamg‘armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 17-apreldagi Qarori.

11. “Tadbirkorlik subyektlari va keng aholi qatlamiga mikro kreditlar ajratish tizimini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 17 martdagi PQ-2844 Qarori.